

eveneens
beschou-
s gewoon
met een
schiedenis
el in we-
t met de
rde.
rie jonge

toe.
en cursus
enten met
ische met
urkundige
zooveel
ige liefde.
HEPP.

or enkele
ig te ver-
s. „Vlaam-
ad gezien

espreking
iets kun-
artikelsge-

drie ver-
en heeft.
k en het
1915; is
rang", van
de finste
tweeden
en uit het
e romans
Mel van
hen", da-

van ver-
theelend
verhoudin-
de voor-
e romans
eb ik ge-
n nateve-
in elke
worden.
e daarom
een een-
genschap-
gen: het
trekt heel
schien de
g van dit
schetsen
uten naar

de twee
elkaar be-
me rit".
Hij is een
maar traag
ook zijn
er bespot
t hij hem

vg.

noodigen,
n Vlijmen
1. in zijne
aandacht
igd op ze-
door de
r te ver-
den 9den
hts matig.
c. en ook
rd aange-

meur van
van Loke-
s, waarin
de gouver-
taes Blan-
teiden he-
toehoort
het drin-
Heusden,
etius den
meente te
zoo goede
breuk eene
dat „de
n persoon
d, dat hij
ch andere
gedragen
evius had

daags voor Pinksteren toe, dat hij zien moet, een van de vurige tongen, die gedurende de hoogmis neerdalen (een symbolische handeling in de Vlaamsche kerken, bestaande in het doen neerwui-ven van gele bloemblaadjes uit de rosetten in het kerkplafond) op zijn hoofd te krijgen: misschien, dat daarmee dan het verstand er in komt. De medescholieren grinniken, maar Walter is ineens vol van „verwachtingsgepenzen" en heel den verdere dag denkt hij verlangend over de mogelijkheid van het wonder. Den volgende Zondagmorgen gebeurt het werkelijk: een der „vurige tongen" fladdert neer op zijn hoofd. Walter is verrukt, dankbaar, geheel vervuld van de heerlijke illusie, dat hij nu zal kunnen leeren al dat moeilijke gewirwar van cijfers en letters. En van die vreemde doortinteld, gaat hij de kerk uit. Maar — dan komt de pijnlijke ontuchtering als een paar bongels, schoolmakers, die meesters spot hebben onthouden, honend hem naroeven, dat zij het geweest zijn, die als helpers van den koster de tongen hebben doen neerdalen en dat het doodgewone pionneblaadjes zijn geweest.

Hier heeft men de achte nateveteit, zooals die in de Vlaamsche boeken, met hun milieu van simpele menschen en dingen, reëel is en goed. En in de volgende schets, die vertelt hoe dezelfde Walter, ouder geworden, zijn bruid vindt, is ze even duidelijk. In deze laatste vertelling leeft niet name ook de Vlaamsche devotie.

De humor, niet minder karakteristieke eigenschap van deze boeken, tintelt in verschillende van deze verhalen. Zoo in „Het linzenoproer", de vertelling van het verzet der kostschooljongens tegen het slechte eten, dat ze voorgezet wordt, in „Het Minnedicht van Jan Mij", dat, als proeve van „rhetorica" gemaakt, den schoolpre-ferent en via dezen den vader in handen komt, ernstige vermaningen en straffen wegens lichtvaardige gedragingen ten gevolge heeft en ten slotte preies van pas blijkt op een lief nichtje aan wie Jan Mij zijn nood klaagt; in „Sublime harmonie automatique", 't verhaal van een speeldoois in een dorpschotelletje. Maar 't best en 't zuiverst is die humor in: „Philemons dans om de bruid".

Meermalen reeds heb ik er op gewezen, hoe de echte humor is een effect van licht en schaduw tegelijk, van vroolijkheid, onmiddellijk naast schrij-ning. En dat effect is in dit stuk verrassend scherp. Philemon is een stijve, verlegen-onhandige ontvan-gersklerk in het dorpsche stadje Jekermunde. Hij komt nergens, dan alleen bij het soos-tafeltje, waar de notaris en de kapitein van het plaatselijk gar-nizoen elken avond elkaar bevitten op het dam-bord. Door zijn aanwijzingen ten gunste van den notaris, wint hij diens „vriendschap", en die komt Philemon te pas, omdat hij zeer verliefd is op de mooie, ietwat mondaine, dochter van den no-taris. Deze verschaft hem de gelegenheid tot ken-nismaking, door hem te inviteeren op een huiselijk feestje. Philemon moet dan echter kunnen dansen, en, omdat hij die kunst niet verstaat, gaat hij in de leer bij den koster, die vroeger, vóór hij zijn tegenwoordig geestelijk ambt vervulde, dansonder-wijzer was. (Men lette op deze tegenstelling, hu-moristisch door de wijze, waarop de koster haar tot een symbool van levensbeschouwing maakt. 's Koster's zuster, de mismaakte Eugénie, die van haar jeugd niets heeft behouden dan de vurige begeerte naar een min, helpt Philemon energie. Zij danst steeds met hem en schept zich daarbij de stoutste fantasieën, terwijl Philemon al maar denkt aan Germaine, de bekoorlijke notarisdochter. Eindelijk is de avond van het feest daar. Philemon, dood-verlegen en linksch, danst met Germaine en luidt een onoverkomelijk fiasco, zoo erg, dat hij

het blijkbaar niet verwacht, en deed wat hij kon om Voetius te weren. Eerst spiegelde hij hem de mogelijkheid voor, dat zijne reisplannen nog ver-wezenlijkt konden worden, en toen dit niet juist bleek, trachtte hij Voetius' studievriend Van der Rosieren, die te Hedikhuisen stond, beroepen te krijgen: het daardoor vacant komende dorp, zou dan aan zijn beschermeling De Prince ten deel kunnen vallen. Inmiddels had Voetius reeds op 18 Juli „by provisie" voor de classis gepropon-eerd over Rom. 4:25, en daarbij „goet behagen" ge-given, zoodat hem tegen de vergadering van 15 Augustus een tweede propositie over Matth. 5:20 werd opgedragen. Tusschen deze beide samenkom-sten hield de classis nog eene vergadering, waarin enerzijds door afgevaardigden van den magistrat en den kerkeraad van Heusden tegen het beroep werd geageerd en anderzijds door den schout van Vlijmen met eenige gedeputeerden uit het dorp ervoor werd gepleit, wat tot resultaat had, dat de classis besloot den magistrat van Heusden te verzoeken zijnen vroegeren alumnus toe te sta-nen zich aan de kerk van Vlijmen te verbinden. In de vergadering van den 15den Augustus kon worden gerapporteerd, dat de heeren van Heusden had-den toegegeven; de tweede door Voetius ingeleverde propositie werd „schriftmatig" bevonden, en een voorloopig onderzoek naar zijne kunde door den praeses, liep ook goed af, zoodat hij tot het per-entoir examen kon worden toegelaten, dat op 6 September, in tegenwoordigheid van den Schie-

hals over kop uit het huis wegvlochten moet. De volgende dagen is hij het algemeene voorwerp van spot in het kleine stadje, zoodat zijn chef, daartoe door den notaris aangezet, hem moet doen over-plaatsen naar elders. Daar ontvangt hij een an-onniemen brief, die groote deeheming uitsprekt in zijn verdriet en de verzekering geeft, dat er „een ernstige vrouw was te Jekermunde, die maar ver-lange om hem te troosten". En dan eindigt de schets aldus: „Dit geheimzinnig schrijven was voor Philemon een echt raadsel. Wie zou hem uit Jek-ermunde zoo iets kunnen schrijven? Zijn vader ver-moedde, dat er wellicht een grappenmakerij achter stak. Philemon eindigde met het ook te denken en Eugénie heeft nooit meer van hem gehoord".

In dit geestige slot nu fonkelt al de humor op van dit vertelset. En Philemon en Eugénie zijn humoristische figuren, in zoverre ze beiden tegelijk lachwekkend en medelijdenswaardig zijn en het verrassende ligt dan vooral daarin, dat die twee dezelfde desillusie doormaken en de een, die haar luidt tegelijkertijd de ander haar doet lijden.

Met opzet stond ik bij dit stuk wat langer stil, omdat het een zoo goed voorbeeld is van dat humor-effect, dat ik een en andermaal met woorden om-schreef. Hier is een zeer duidelijke onderscheiding merkbaar van het grappige en het komische (die immers met humor niets uitstaande hebben, en het humoristische en valt ook scherp aan te wijzen, waar dan de zin van den humor schuilt. De pit-tige wijze van vertellen draagt daartoe niet we-nig bij.

Van de overige stukken is „Driekoningen-avond" een kleine, maar ook weer humoristische, schildery van Vlaamsch volksleven: het rondtrekken van de kinderen met hun Driekoningenlichtjes door de straten en steegjes; is „Hoe grootvaders broer uit de Oost weerkaarde een droom-verhaal, waarin het overlijden van een zoon aan de moeder bekend wordt door zijn droomverschij-ning op het moment van zijn sterven, is „Too-nelervaringen" een vertelling van kinder-gevoelen en kinderfantasie in een op zolder in-gerichte vertoonzaal, waarbij het slot, kinderbang-heid, aan de aardige gewichtloosheid en humo-ristisch einde maakt. En dan is er nog de tiende, laatste, schets „Twee prijsuitdeelingen", een herinnering aan de spannende dagen van het begin van den wereldoorlog en een herdenken in dankbaarheid aan hen, die in hun jeugdig en-thousiasme zich vrijwillig gaven aan den dienst van het benauwde vaderland.

Ten einde zooveel mogelijk tegemoet te komen aan het verzoek van mijn correspondent, gaf ik in 't kort een overzicht van elk der schetsen uit dezen bundel; hij kon zich nu althans eenigen in-druk vormen omtrent den inhoud van het boek. Maar tegelijk hoop ik daarmee de belangstelling van anderen, die den bundel nog niet kenden, ge-wekt te hebben. Want het boek is een kennismaking waard. Het getuigt overal van den fijnen geest, dien we in Sabbe's werk zoozeer waardeeren, heeft de bekoring van het typeerende der Vlaamsche romans van dit soort en is, door zijn levendigen en boeienden vorm, prettige lectuur. Hier en daar komen nog al eens Fransche uitdrukkingen en ge-sprek-fragmenten voor, daar, waar Walen aan het woord zijn; ook is er wel eens de ontsiering van een „al te kernachtigen" Vlaamschen volksmitroep, maar storend is voor mijn besef noch het een noch het ander: de Fransche gezegden zijn in den regel heel gemakkelijk te verstaan en de (natuurlijk min-der gewenschte) uitroepen zijn niet zoo veelvuldig, dat ze overwegend bezwaar opleveren.

Mijn antwoord aan den vrager is daarom de conclusie, die de lezer uit dit artikel trekken kan,

danschen predikant Ruardus Aconius als syno-daal deputaat, plaats vond. Ook daarbij slongde de jonge candidaat in elk opzicht. Zijne predicatie over Matth. 28:19 werd met „sonderlingh welge-vallen" aangehoord, en uit het onderzoek in de dogmatiek, waarbij de geschilpunten dior dagen niet onaangeroerd bleven, bleek zijne rechtzinnig-heid. Zoo werd hij met algemeene stemmen tot den heiligen dienst toegelaten, terwijl de classis zijne bevestiging opdroeg aan... Grevius! Vooraf echter werd van hem de onderteekening gevorderd van de drie artikelen, die een jaar te voren door de classis voor de toelating van proponenten waren vastgesteld. Deze artikelen doen ons zien op welke wijze men het binnensluipen der ketterij trachtte tegen te gaan. Ik geef daarom haren inhoud hier verkort weer. In de eerste plaats moest de can-didaat beloven den catechismus en de belijdenis te onderteekenen, en dat in zoodanigen zin, als de eerste door Ursinus, Paraeus, Bastingius en andere Gereformeerde leraars is uitgelegd en nog door de „gemeene kerke deser Nederlanden" ver-klaard wordt. Verder verklaarde hij geene particu-liere meeningen — fundamenteel of niet — in strjd met de leer der kerken, te zullen koesteren en deze noch bedektelijk noch in het openbaar te zullen verkondigen, maar dat hij ze, wanneer ze hem voorkwamen, onmiddellijk zou mededeelen aan de classis. En eindelijk verbond hij zich om, wanneer hij, in grootere of kleinere dwaling ver-vallen, zich niet zou kunnen voegen naar de onder-

dat ik hem het boek gaarne tot lezing aanbeveel. Als hij van de Vlaamsche literatuur houdt, zooals blijkbaar het geval is, zal hij zeker het gewenschte genoegen in deze lectuur vinden.

C. T.

HET BOEK VAN DE WEEK.

The Silver Spoon, by John Galsworthy; London, William Heinemann Ltd.; 1926.

De Zilveren Lepel. Zoo op het eerste ge-zicht lijkt dit eerder de titel van een kinderverhaal of op z'n mooist (of ergst) van een sensationeel romaantje, dan van een eerste-klass boek van een van Engeland's grootste schrijvers.

Want dat is Galsworthy ongetwijfeld. Hij is nu bijna zestig, een jaar ouder dan Wells, wiens World of William Clissold, zoo juist ver-scheenen, reeds direct groote belangstelling wekt; een goeie tien jaar jonger dan Shaw, die van 't jaar zeventig is geworden en wiens Saint Joan nu twee jaar geleden de wereld stormenderhand veroverde; en bijna dertig jaar jonger dan Thomas Hardy, die tegen de negentig loopt en nog nau-welijks uitgeschreven schijnt.

Dit zijn de groote veteranen der tegenwoordige Engelsche Letterkunde. Zij vormen als het ware de trait d'union tusschen de Victoriaansche periode en den nieuwen tijd. Maar alle vier hebben ze afschijn afgerekend met de Victoriaansche con-ventie, de Victoriaansche moraal, de Victoriaan-sche religie.

De Victoriaansche religie? Als men die uitdruk-king zoo gebruikt, dan legt men daar gewoonlijk iets smalends in. Die term wordt meestal gebezigd om uit te drukken het doode formalisme, de hypo-crisie, die men meent te kunnen constateeren als een algemeene karaktertrek van den uiterlijk ten-minste nog godsdienstigen tijd van Koningin Vic-toria. Maar o, hoe veel hooger stond het blijde, kinderlijke, krachtige Christendom van een Robert Browning (gest. 1889) en zelfs de „eerlijke twijfel" van een Lord Tennyson, dien Engelschen De Geneset (gest. 1892), dan het pessimistisch, fata-listisch naturalisme en materialisme van den groo-ten grijsaard van Dorchester¹⁾; dan het heele of halve socialisme van Wells en Shaw; dan het scepticisme van Galsworthy.

Het Christelijk idealisme, het hooghouden van de Christelijke moraal wordt in al deze schrijvers gemist; ook in Galsworthy.

Maar bij den laatste is het niet zoozeer het poneeren van een nieuwe levensbeschouwing in plaats van de Christelijke, maar meer een aandacht-ig en kritisch observeren van de geweldige ver-anderingen, die bijna een kloof hebben gemaakt tusschen de Victoriaansche periode en den mo-dernen tijd; veranderingen, die eerst nog min of meer geleidelijk gingen, maar door den oorlog reuzensprongen hebben gemaakt, zoodat men ge-rust kan zeggen, dat het Engeland van 1920 en vervolgens, in vele opzichten een geheel ander Engeland is dan dat van Koningin Victoria, hoe-zeer dan ook het taaie, van huis uit in den grond der zaak conservatieve Angelsaksendom der Brit-sche eilanden, zich goddelijk nog wel gelijk is gebleven.

En die evolutie heeft Galsworthy niet alleen waargenomen, maar ook op het doek gebracht met het penseel van den geboren realist.

De sublieme schildery, die zoo ontstaan is, heet de Forsyte Saga, met als vervolg er op The White Monkey (De Witte Aap) en nu, in September j.l. De Zilveren Lepel, terwijl nog een derde vervolgdeel de schildering van de lot-

richting der classis, zich gewillig aan zijne schor-sing te onderwerpen, totdat de zaak op eene meerdere vergadering zou zijn afgedaan.

Natuurlijk had Voetius tegen de onderteekening deze punten geen bezwaar. Nu moest hij nog tweemaal aan de gemeente worden voorgesteld, en daarop kon op Zondag den 25sten September 1611 de bevestiging en intrede volgen. Vergezeld door zijn vaderlijken vriend Blankaert, wiens dros-ambt zich ook over Vlijmen uitstrekte, en in ge-zelschap van een vijftigtal vrienden en bekenden, trok hij uit Heusden naar Vlijmen. De bevestiging geschiedde echter niet door Grevius, die begrip-pelijker wijze geen lust had om het besluit der clas-sis uit te voeren en danzelfden dag een anderen candidaat te Veen tot het ambt ging inleiden, maar door den predikant van Woudrichem, Gideon van Sonneveld.

Zoo kon Voetius zijn ambtelijk leven aanvangen. In zijne Politica Ecclesiastica heeft hij ergens ge-zegd, dat het een zegen is, dat de frischheid der jeugd aan jonge, onervaren predikanten opgewekt wordt schenkt bij het altijd zoo moeilijke begin. Ver-moedelijk tekende hij hiertmede zijne eigene er-varing. Welgemoed betrok hij zijne eerste pastorie. Een tijdperk van bijna zes jaren, waarin hij veel zou hebben te arbeiden, was voor hem aangebroken.

JOH. C. BREEN.

gevallen der Forsytes, die typische vertegenwoordigers van den hooger Engelschen middenstand, zal besluiten.

Dan zal het een dubbele trilogie zijn, want de Forsyte Saga, die als zodanig verscheen in 1922, bestaat zelf ook uit drie delen, welke oorspronkelijk afzonderlijk, na elkander, verschenen: *The Man of Property*, *In Chancery* en *To Let*, waartusschen dan nog als „interludes“ ingevoegd zijn *Indian Summer of a Forsyte* en *Awakening*.

We worden in den kring der Forsytes binnen-geleid in den jare 1886, wanneer de Victoriaansche tijd volgens Galsworthy zelf in zijn volle „rijpheid“ is, en in de bladzijden van de Forsyte Saga en het vervolg er op, zien we het verval en den ondergang van den Victoriaanschen geest en de Victoriaansche normen, zooals Galsworthy die ziet: zooals hij ze ziet gekristalliseerd in de materialistische Forsytes, vooral in Soames Forsyte, den „Man of Property“ par excellence, van wien Galsworthy in *De Zilveren Lepel* zegt: „Hij ging nooit naar een kerk, behalve de St. Paulskerk“, doch hij putte een zekere kracht uit hem uiterlijk voorkomen — kerken waren degelijk en hielden zich op een afstand en schenen zich er niet om te bekommeren wat de menschen van hen dachten!“

Daar hebt ge Soames „in a nutshell“: de materialistisch georiënteerde hogere middenstander, zonder godsdienst, maar „degelijk“ en gereserveerd, voor wien de begrippen eigendom, tehuis, familie het eenige credo zijn: uitstekende dingen op zichzelf, maar die, losgeweekt van het Christendom, alle houvast verliezen. Hadden hij ons ook de oude „degelijke“ Liberalen wel eenig principieel verweer, toen socialisme en communisme het gingen toeleggen op den eigendom en het gezinsleven?

Onwillens heeft Galsworthy in zijn bijna voltooide prachtige dubbele trilogie van romans laten zien, hoe geestelijk-arm en moreel-stuurloos men wordt wanneer de Christelijke zuurdesem niet meer doorwerkt; want de Forsytes van 1886 zijn „degelijk“ en zeer respectabel, maar vrijwel godsdienstloos; en als dan het jongere geslacht (in 't geheel komen we met drie geslachten van Forsytes in aanraking) meent met de godsdienstige en morele „vooroordelen“ van de ouderen afgedaan te hebben, de hypocrisie van den uiterlijken vormgodsdienst der Victorianen te boven te zijn, dan is dat heel goedkoop, want wat zij gezien hebben is op z'n best een caricatuur van het echte Christendom, dat er ongetwijfeld in den tijd van Victoria zeer wel te vinden was in Engeland.

Zoo geeft de Forsyte Saga met het vervolg er op ons slechts een partiëlen kijk op de verandering, die Engeland doorgemaakt heeft: het geeft de evolutie van dat deel van den hooger middenstand, aan wien reeds in 1886 de godsdienst weinig of niets meer te zeggen had, maar het laat liggen een nog veel verschrikkelijker probleem: hoe ontzettend de ontkerstening in Engeland is toegenomen ook in die kringen, die in den tijd van Koningin Victoria nog onder het beslag van den godsdienst waren.

Overigens is de schildering, die Galsworthy ons geeft van de na-oorlogse mentaliteit in den kring dien hij ons heeft ingeleid, erg genoeg. Hij teekent die geestgesteldheid op zijn meesterlijke, losse maar rake, wijze in *De Witte Aap* en *De Zilveren Lepel*.

De eerste roman is genoemd naar een schilderij, voorstellende een witten aap, dien Soames op een goeden dag meebringt voor zijn dochter Fleur, het jonge vrouwtje van den goeie Michael Mont. Het is een Chineesch meesterwerk, dat misschien vijf eeuwen geleden naar het Westen is gekomen (dit vertelt Soames ons in *De Zilveren Lepel*).

De aap houdt even op een vrucht te eten, die hij in de hand houdt en die gelijkt op een sinaasappel; de schillen heeft hij om zich heen geworpen; hij kijkt je aan met oogen, die je niet los laten; wanneer de oogen van een aap stil zijn, zoo zegt de schilder Aubrey Greene, zijn ze de geïncarneerde menselijke tragedie.

De schilderij van dien aap is een volmaakte allegorie, een scherpe satire op het menselijke leven: hij eet de levensvruchten en werpt de schillen om zich heen en wordt betrapt, terwijl hij dat doet. Zijn oogen drakken uit, dat hij door de genietingen des levens niet bevredigd is, dat er iets beters is, dat hij niet grijpen kan en hij is bedroefd of boos, omdat hij het niet kan bereiken.

Aubrey Greene vindt, dat er onder de schilderij moest staan: De beschaving op heeterdaad betrapt. Soames stelt voor: Het moderne leven op heeterdaad betrapt. En dat vindt Aubrey ook goed.

Zoo blijkt, dat de op het eerste gezicht eenigzins zonderling lijkende titel volkomen past voor dit boek, waarin het ultra-moderne leven ons getoekend wordt.

Evenzoo is het met *De Zilveren Lepel*. Als

men zegt „He was born with a silver spoon in his mouth“ (= hij is geboren met een zilveren lepel in den mond), dan bedoelt men, dat de persoon in kwestie rijke ouders heeft of dat hij een geluks-kind is. In 't algemeen drukt het dus uit, dat iemand door uiterlijk geluk vertroefd, een weelde-kind is.

Dat nu is Fleur, Soames' verwende en would-be hyper-moderne dochter, waarom zich Galsworthy's laatste roman concentreert; dat is ook Engeland, welks naoorlogse problemen een belangrijke plaats in het boek innemen.

In *De Witte Aap* wordt ons verteld hoe Fleur spijt had, dat ze niet kon bereiken het ideaal, dat Marjorie Ferrar, de kleindochter van een markies, haar had voorgehouden: „Mijn eenzucht is de volmaakte vrouw te zijn van den eenen man, de volmaakte bijzit van een ander, en de volmaakte moeder van een derde, alles tegelijk. Het is heel goed mogelijk — ze doen het in Frankrijk“.

Fleur had geprobeerd de eerste twee te vereenigen, maar het liep spaak.

Toen had ze het derde ondernomen. En eerst — zoo blijkt in *De Zilveren Lepel* — ging het nog al, voor haar doen. Maar aan het einde van het boek zien we toch hoe ze het baby-ventje en haar man verlaat om met den oude Soames, die haar altijd verwond heeft, een reis om de wereld te maken. Oorzaak: een nederlaag, dien ze geleden heeft tegen de genoemde Marjorie Ferrar, „the pet of the panjoys“, zooals Michael die noemde, — wat ongeveer zooveel zeggen wil als de lieveling dergenen, die alleen voor hun plezier leven.

Deze Marjorie zoowel als Fleur worden inderdaad treffend gesymboliseerd door den witten aap: ze trachten uit de sappige vruchten van den levensboom (niet boom des levens!) te halen wat ze kunnen, de schillen om zich heen smijtende, — maar ze blijven hopeloos onbevredigd.

Galsworthy laat Marjorie Ferrar de hyper-moderne levensbeschouwing uitzeggen, wanneer zij staat voor den rechter in het proces, dat zij Fleur heeft aangedaan wegens aantasting van haar naam. Zij heft op de leuze van het zich uitleven van den individueelen mensch, die door geen normen is gebonden dan die van zijn eigen lust; de leuze van de amoraliteit (zie *De Zilveren Lepel*).

Fel treft ons de armoede en onvoldaanheid van een leven als van Marjorie Ferrar, tot op groote hoogte ook dat van Fleur, hoewel die teumiste nog haar man en baby heeft, en wanneer Michael zegt, doende op Marjorie's houding voor den rechter: „Beweren wij niet dagelijks hetzelfde?“ kan antwoorden „Ja, maar wij doen het niet“, — hoewel zij er zelf wel heel gevaarlijk dicht aan toe was geweest om het ook in praktijk te brengen.

Galsworthy is evenmin tevreden over het tegenwoordige als over den tijd van Koningin Victoria: „We have but jumped out of a frying-pan into a fire“ (= we zijn van den regen in den drup gekomen) zegt hij in zijn voorrede vóór *The Forsyte Saga*. Nog beter zouden we kunnen zeggen, dat men, zelfs in de door hem geschetste kringen, van den wal in de sloot is geraakt.

Gaarne had ik Galsworthy's besproken werk vergeleken met *De Opstandigen* van Jo van Ammers-Küller, dat er in opzet eenige overeenkomst mee vertoont. Ik was het ook werkelijk van plan, maar darf niet meer van de ruimte van *De Reformatie* in beslag nemen. Beide werken, het Engelsche en het Hollandsche (dat pas vertaald is in het Duitsch) zijn belangrijk genoeg om het voor den lezer de moeite waard te maken het voor zichzelf te doen. Wat ik dan ook kan aanraden.

I. VELDKAMP.

PERS-SCHOUW.

Over Genesis I.

Gelijk we beloofden volgt hier nog een enkele passage uit het antwoord, dat dr H. W. v. d. Vaart Smit in „Geref. Theol. Tijdsch.“ gaf aan dr N. D. v. Leeuwen, in betrekking tot de kwestie der 6 „dagen“ (al of niet als „tijdperken“ te zien) in Genesis I.

Eerst, sprekende over de verheffing van de „wetenschap“ tot norm in de exegese van de scheppingsdagen, zegt de auteur:

Sinds de dagen dat ik in 1915 begon aan de meer intensive studie der natuurphilosophie en in 1917 mijn dissertatie „De natuurphilosophie en het theisme“ ter perse leggen kon, heb ik wel — het zij in alle bescheidenheid opgemerkt — zoo ongeveer van de meeste resultaten der „natuurwetenschap“ kennis mogen nemen. En ik kan met den meesten nadruk zeggen en handhaven, zelfs zonder vrees voor eenige gemotiveerde tegenspraak, dat er geen enkel gegeven, geen enkel resultaat der „natuurwetenschap“ bestaat, uit hetwelk met eenige exactheid een tijdperken-leer zou blijken. De tijdperken-leer is hypothese, theorie en niet dan theorie. En ik kan het zelfs nog sterker zeggen, namelijk aldus: de tijdperken-hypothese is een theorie, die op geen enkel gegeven steunt en geen enkel gegeven der natuurwetenschap verklaart. De tijdperken-leer is niets dan een „geloof“, dat men onder de „gegevens“ der natuurwetenschappen schuift en waarbij men zich aangereikt, dat er een „verklaring“ van die gegevens

gevonden is. Maar het is een slecht geloof. Want het verdoezelt het ontbreken eener verklaring, — of het verwerpen van de leer der Schrift — zonder in werkelijkheid iets anders te doen, dan de moeilijkheid in een onoverzienbaar en onvoorstelbaar aantal miljoenen van jaren verdrieken. De Schrift „verklaart“ de gegevens der natuurwetenschap althans nog. Want als de Schrift naar de geestelijke wereld wijst en zegt dat de door de natuurwetenschap nooit en nergens gevonden schakels van „het eene“ tot „het andere“ en „hogere“ liggen in de scheppingsdagen Gods, dan geeft dit ons een „verklaring“ waarbij we wel niet doorgronden maar dan toch verstaan. De tijdperkenleer echter verklaart niets en doet niets verstaan; dan alleen het negatieve, dat een verklaring ontbreekt. De tijdperken-leer is zuiver hypothese en wel uit die kringen die meenen, dat als alles maar miljoenen van jaren duurt het vanzelf van aap tot mensch gaat.

Thans merkt de schrijver op, evenals dit indertijd reeds door mij gedaan werd, toen ik in dit blad de later geheel en al de vergetelheid prijsgegeven Ultristische concept-bezwaren tegen de Asser synode besprak, dat met verschil maakt of men de „dagen“ van Genesis I als tijdperken gaat zien „op gezag“ van „de“ wetenschap, dan wel „naar aanleiding“ van de wetenschap, evenwel op grond van de Schrift en met binding aan de gegevens der Schrift. We lezen:

Rijst hierbij de vraag: maar zij aanvaardt toch ook niet dat „dag“ in Gen. I zonder meer „dag van 24 uur“ beduidt? Dan is het antwoord hierop zeer zeker: neen, dat aanvaard ik niet. Echter op geheel andere gronden. Ging het om „de“ stand van „de“ wetenschap, om natuurkunde of geologie, en om haar tijdperkenleer, dan had ik talloze redenen, om met de meest mogelijke beslistheid, elk tijdperken-gescharrel te verwerpen. Timeo Danaos et dona ferentes, ik vrees de Danaërs, ook wanneer ze geschenken brengen. Wij moeten met den rug gaan staan naar de tijdperken-hypothese en met het aangezicht naar de Schrift, wars van elk concordisme. Maar juist dan rijst een andere vraag. Staat wij met het gezicht naar de Schrift, dan komt exegetisch de vraag: wat zegt de Schrift zelve? En mijns inziens staat het zoo — en reeds wees ik in dit tijdschrift (p. 23 v. van dezen jaargang) hoe vele theologen dit inzicht deelen en daarin voortgaan — dat de Schrift in deze niet met duidelijkheid spreekt. De Schrift spreekt wel van „dag“ (of eigenlijk in het Hebreeuwsch van „jom“) doch of hier nu in Gen. I voortdurend en zonder onderscheid zonnedagen van 24 uur mee bedoeld zijn is zoo maar niet uit te maken. Soms zou men het wel willen. Als ik aan de tijdperken-hypothese denk, zou ik van harte begeeren, dat uit te maken ware: de Schrift spreekt van dagen van 24 uur. Het is echter nu eenmaal zoo, dat wij aan de Schrift geen exegese opdringen mogen. De klaarheid der Schrift ontbreekt op dit punt. En de bescheidenheid ten opzichte der Schrift verplicht dus tot stilte-zijn en wachten. Het is absoluut niet zoo, gelijk dr v. L. ten faveure van zijn nieuw-Westersche import schrijft als zou de Schrift hier met duidelijkheid spreken. En ook beduidt de „bescheidenheid“ die wij bepleiten bij de exegese van het woord „dag“ absoluut niet een aanvaarden van „de“ tijdperken-hypothese. Verre van dat (zie Bayne, Dogm. II, p. 311 v.).

Opmerkingen als deze zijn den laatsten tijd meer gemaakt. Toch doen sommige adressanten aan de synode duidelijk zien, dat zij er geen nota ooit van namen, dat het zoo ook wel kon.

De bijbel en „het wereldbeeld“.

In het artikel van dr H. W. v. d. Vaart Smit komt ook de vraag ter sprake, of de bijbel ons een bepaalde theorie geeft over het „wereldbeeld“. Tegenover dr v. Leeuwen zegt de schrijver:

Verder: Dr v. L. spreekt in zijn „Contra“ herhaaldelijk van de cosmologische voorstellingen der oud-Oosterse menschen, welke aan de Schriftformuleeringen ten grondslag liggen en zegt in dit verband onder meer dat de cosmologische voorstelling der H. Schrift niet „heliocentrisch“ (de zon als middelpunt nemende) is zooals de onze, maar geocentrisch (de aarde als middelpunt nemende).

Ik geloof niet, dat dit juist is. De Schrift is noch heliocentrisch, noch geocentrisch, doch spreekt de taal van het dagelijksch leven en is daardoor goed en waar en schoon in elken tijd, zoowel vóór Copernicus als na Copernicus en blijft goed en waar en schoon ook als de allernieuwste tijd de heliocentrische visie weer inruilt voor die van Einstein en dr v. L.'s uiteenzetting van „boven“ en „beneden“ weer voor verondersteld verklaart. Het is dan ook volkomen onjuist, als dr v. L. zegt, „dat wij de cosmologische voorstelling der H. S. ter wille van de resultaten der natuurwetenschap losgelaten hebben“. Het is veeleer zoo, dat wij herhaaldelijk onze eigen cosmologische voorstellingen hebben op te geven en telkens opnieuw ervaren dat niettemin de Schrift dezelfde blijft, omdat zij niet de taal van één tijd, maar van elken tijd spreekt, de taal der dagelijksche ervaring, die altijd weer is en blijft.

Het standpunt van dr v. d. Vaart Smit. In zijn artikel, boven geciteerd, besluit de schrijver met deze opmerkingen:

En dit is ook, wat mij op dit oogenblik aan de zijde der Asser synode doet staan. Ik wil nadruk leggen — en blijven leggen — op den eisch van het persoonlijk geloofsleven. Maar ik wil dit doen in absolute gehoorzaamheid aan de openbaring Gods in Zijn Woord. En iedereen, die in botsing komt met den geest of de letter der Gereformeerde belijdenisartikelen aangaande de Heilige Schrift, vindt in mij, naar ik hoop en bid, nu en steeds, een getuige tegenover zich.

Van eenige verandering van standpunt is bij mij geen sprake.

Wel echter wil ik dit nog zeggen, dat wat uit den kring der thans „bezwaarden“ naar voren komt, mij in velerlei opzicht een deceptie is. Ik meende in de

¹⁾ Thomas Hardy bracht een groot deel van zijn leven door in Dorchester, een provinciedorpje in 't Z.-W. van Engeland, waar hij nog woont.

²⁾ Natuurlijk niet om daar den dienst bij te wonen, maar omdat het een historisch monument is van de Engelsche macht en grootheid (J. V.).